

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOLOŠKI FAKULTET
Broj: 01-~~2488~~
Nikšić, 24.12.2019. god.

Na osnovu člana 64 stav 2 tačka 9 i člana 65 Statuta Univerziteta Crne Gore, a u vezi sa članom 35 Pravila doktorskih studija, Vijeće Filološkog fakulteta na sjednici održanoj 24.12.2019. godine, utvrdilo je

PRIJEDLOG

I

Usvaja se Izvještaj Komisije o ocjeni podobnosti doktorske teze *Leksika pisama crnogorskih vladika (1700–1851)* kandidata mr Irene Stevović.

II

Predlaže se da se prihvati tema *Leksika pisama crnogorskih vladika (1700–1851)* i kandidat mr Irena Stevović, kao podobni.

 DEKAN
Prof. dr. Tanja Jovović
T. Jovović

UNIVERZITET CRNE GORE

FILOLOŠKI FAKULTET

VIJEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA

Predmet: Izveštaj Komisije za ocjenu podobnosti doktorske teze i kandidata

Vijeću Filološkog fakulteta predlažemo da usvoji Izveštaj Komisije za ocjenu podobnosti doktorske teze i kandidata mr Irene Stevović (obrazac D1).

Predsjednik Komisije za doktorske studije

Milica V. Stamatović

Prof. dr Milica Vuković Stamatović

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOLOŠKI FAKULTET
NIKŠIĆ

PRIMLJENO: 9. 12. 2019.			
ORG. JED.	BR. J.	PRILOG	VRJEDNOST
01	2301/1		

OCJENA PODOBNOSTI DOKTORSKE TEZE I KANDIDATA

OPŠTI PODACI O DOKTORANDU	
Titula, ime i prezime	Mr Irena Stevović
Fakultet	Filološki fakultet Univerziteta Crne Gore
Studijski program	Studijski program za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti, smjer – Nauka o jeziku
Broj indeksa	1/16
Podaci o magistarskom radu	„Frazeologizmi u razgovornom stilu Crne Gore”; Nauka o jeziku; Filozofski fakultet Univerziteta Crne Gore; 2012; srednja ocjena: 9,78
NASLOV PREDLOŽENE TEME	
Na službenom jeziku	Leksika pisama crnogorskih vladika (1700–1851)
Na engleskom jeziku	Lexis in the letters of Montenegrin bishops (1700–1851)
Datum prihvatanja teme i kandidata na sjednici Vijeća organizacione jedinice	6. 09. 2019.
Naučna oblast doktorske disertacije	Nauka o jeziku
Za navedenu oblast matični su sljedeći fakulteti	
Filološki fakultet Univerziteta Crne Gore	
A. IZVJEŠTAJ SA JAVNE ODBRANE POLAZNIH ISTRAŽIVANJA DOKTORSKE DISERTACIJE	
<p>Javna odbrana polaznih istraživanja mr Irene Stevović je organizovana 26. novembra 2019. godine u svečanoj sali Filološkog fakulteta Univerziteta Crne Gore u Nikšiću. Kandidatkinja je obrazložila temu i ciljeve, odnosno prezentirala rezultate i zaključke polaznih istraživanja, kao i detaljan plan istraživanja za potrebe doktorske disertacije, koji implementira ciljeve, hipoteze, leksički korpus, metodološke postupke i očekivani naučni doprinos. Nakon predstavljanja polaznih istraživanja kandidatkinje, članovi Komisije su postavili pitanja, dali komentare, prijedloge i sugestije za nastavak rada na disertaciji.</p>	
B. OCJENA PODOBNOSTI TEME DOKTORSKE DISERTACIJE	
B1. Obrazloženje teme	
<p>Dosadašnja leksička izučavanja crnogorske jezičke građe najčešće su podrazumijevala detekciju i proučavanje leksike savremenih crnogorskih govora, stoga je leksičko istraživanje crnogorskih dokumenata iz prošlih stoljeća bilo na margini proučavanja. U okviru postojećih leksičkih ispitivanja crnogorskog jezičkog korpusa, ističu se naučne studije/radovi S. Musića, B. Ostojića, V. Lipovac Radulović, M. Krivokapića, D. Čupića, S. Petrović, S. Stijovića, C. Brajičić i dr.</p> <p>Disertacija „Leksika pisama crnogorskih vladika (1700–1851)” ima za cilj da svestrano prouči i analizira leksiku u prepisci crnogorskih vladika iz dinastije Petrovića. Istraživački fokus je na detekciji, analizi i deskripciji leksike slovenskog i neslovenskog porijekla. Brojni leksički elementi slovenske i neslovenske provenijencije su inkorporirani u jezičku strukturu prepiske crnogorskih vladika sa predstavnicima mletačke, osmanske, austrijske i ruske administracije, odnosno sa reprezentima crnogorske svjetovne vlasti. Upotreba crnogorskog narodnog jezika</p>	

toga doba realizovana je u svim pisanim spomenicim, izuzev u vjerskim knjigama i u liturgijskoj funkciji (crkvenoslovenski jezik). Stoga je za očekivati da crnogorski crkveni velikodostojnici u svom pisanom izrazu imaju znatno više crkvenoslovenskog nasljeđa od, na primjer, guvernadura ili plemenskih glavara tog vremena. Bez obzira na to, u zavisnosti od toga kome su naslovljena pisma, mitropoliti u korespondenciji sa svjetovnim glavarima u Crnoj Gori, kao i sa prokuririma i predstavnicima osmanske vlasti, prema potrebi, posežu za crnogorskim narodnim jezikom protkanim romanizmima ili orijentalizmima. Takva komunikacija uslovlila je da mitropoliti sve više odstranjuju nagomilane slojeve crkvenoslovenskog nasljeđa, koristeći se u prepisci pisanom realizacijom svog mjesnog govora. Stoga je centralno izvoriste pisanja crnogorskim narodnim jezikom korpus, uglavnom, neliterarnog karaktera. Crnogorski jezik dominira u pismima, presudama, testamentima, raznim ispravama i inim dokumentima crnogorskih glavara, ali preuzima prvenstvo i u prepisci crnogorskih mitropolita. Očito je da se jezik svakodnevne komunikacije u Crnoj Gori toga doba prelio i u pisanu formu. Leksika registrovana u njihovim pismima i inim dokumentima zasvjedočiće nivo upotrebe starog, naslijeđenog bremena crkvenoslovenskog jezika, udio romanizama i orijentalizama u prepisci, ali i u govornom idiomu vladika Petrovića. Sva su ta dokumenta, pisana crnogorskim narodnim jezikom, vjerna slika lokalnih govornih idioma, stoga ih je neophodno porediti sa crnogorskim govorima, osobito sa starocrnogorskim govorima koji su izvor iz koga su proistekli mitropoliti iz kuće Petrovića. Neophodnost izučavanja leksičke slojevitosti u pismima vladika iz dinastije Petrovića ogleda se i u činjenici da je leksički korpus jednog jezika svjedočanstvo o bitisanju jednog narodu, njegovom trajanju, prošlosti, tradiciji, kulturi i, naravno, jeziku. Takođe, proučavanja leksičke građe vladika Petrovića od posebne je važnosti ne samo za leksikologiju, već i za istorijsku dijalektologiju i za praćenje istorijskog razvoja crnogorskog jezika.

B2. Cilj i hipoteze

Doktorska disertacija „Leksika pisama crnogorskih vladika (1700–1851)” ima za cilj da svestrano predoči značajke proučavane prepiske; pruži egzaktne podatke o procesu stoljećnog jezičkog pozajmljivanja i da predstavi bitnost međujezičkih kontakata i njihovog uticaja na bogaćenje crnogorskog jezika; prezentira osobenosti proučavanih pisama i ukaže na njihovu leksičku slojevitost; naučnoutemeljeno detektuje, prouči i opiše lekseme slovenskog i neslovenskog porijekla; uputi na prirodu detektovanih posuđenica, na njihove značajke, rasprostranjenost i frekventnost; precizira stepen adaptacije posuđenica; komparira detektovane lekseme sa leksemama na istom jezičkom prostoru u pisanoj komunikaciji crnogorskih glavara od 1700. do 1851. godine i sa leksikom crnogorskih govora, prvenstveno sa njihovim govornim idiomom – nješuškim i starocrnogorskim govorima, kao i sa savremenim crnogorskim jezikom.

Na bazi hipoteze da se jezik pisama vladika: Danila, Save, Vasilija, Petra I i Petra II Petrovića, pored crnogorske narodne leksike, odlikuje i prisustvom crkvenoslovenske, djelimično i ruske leksike, kao i romanske i orijentalne, date su sljedeće hipoteze:

H1: Na osnovu realizovanih polaznih istraživanja, pretpostavljamo da će analiza pokazati da su lekseme iz crkvenoslovenskog i ruskog jezika, kao i one iz romanskih i orijentalnih jezika u velikom stepenu inkorporirane u pisma crnogorskih vladika i da je njihova upotreba osobena za jezik pisama crnogorskih mitropolita.

H2: U saglasju sa polaznim istraživanjima, očekujemo da će analiza potvrditi pretpostavku da stepen zastupljenosti određenog leksičkog sloja varira u zavisnosti od toga kome su pisma namijenjena.

H3: Očekuje se da će međusobno komparirani rezultati stepena prisustva/odsustva proučavane leksike ukazati na postojanje znatnog stepena sličnosti kod većine crnogorskih vladika.

H4: Smatra se da će analiza pokazati da se jezik pisama vladike Danila, pored crnogorske leksike, odlikuje i prisustvom leksema crkvenoslovenskog porijekla, odnosno romanskog, dok su one iz

orijentalnih jezika i grčkog sasvim rijetke.

H5: Na temelju polaznih istraživanja, očekuje se da će se utvrditi da je u pismima vladike Save, osim crnogorskog leksičkog sloja, najviše zastupljena romanska leksika, dok su grčke i orijentalne pozajmljenice prisutne u manjem broju, odnosno da u jeziku njegovih pisama dominiraju neslovenske pozajmljenice.

H6: Pretpostavlja se da će se ustanoviti da se vladika Vasilije u pismima služio, prvenstveno, narodnim leksemama, odnosno crkvenoslovenizmima, a potom i romanizmima, orijentalizmima, kao i leksikom iz ruskog jezika.

H7: Očekuje se da će se potvrditi da je u prepisci Petra I vidljiva, prvenstveno, upotreba crnogorske i crkvenoslovenske leksike, ali da su brojne i lekseme neslovenskog porijekla, romanske i orijentalne.

H8: Na osnovu polaznih istraživanja, smatra se da će se analizom dokazati da su u pismima Petra II najzastupljenije lekseme iz crnogorskog korpusa, zatim one iz crkvenoslovenskog i ruskog književnog jezika, dok među neslovenskom leksikom dominiraju leksičke jedinice orijentalnog porijekla, a potom i one iz romanskih jezika.

H9: Na temelju polaznih istraživanja, očekuje se da će se sistematski predstaviti generalne značajke pisama crnogorskih vladika i da će se potvrditi dosljedno poštovanje ustaljenih formula i obrazaca korespondencije XVIII i prve polovine XIX stoljeća.

B3. Metode i plan istraživanja

Proučavanje leksike pisama osamnaestog i devetnaestog stoljeća nameće uobičajen pristup leksičkoj građi, koji se očituje u njenoj detekciji, ekscerpciji i klasifikaciji. Istraživački fokus je na uočavanju, opisu i analizi leksike slovenskog i neslovenskog porijekla u prepisci crnogorskih vladika.

Realizacija postavljenih zadataka zahtijeva upotrebu više naučnih metoda: metod opservacije; metod lingvističke deskripcije; analitičko-sintetički metod; metod indukcije i dedukcije; strukturalni metod; komparativno-istorijski metod; statistički metod; metod generalizacije. Predočene metode usloviće da disertacija pruži detaljnu analizu prisustva i učestalosti slovenske i neslovenske leksike u proučavanom korpusu, kao i njihovu klasifikaciju.

Disertacija „Leksika pisama crnogorskih vladika (1700–1851)” će se sastojati iz dva dijela. Prvi će obuhvatiti teorijski i naučnoistraživački pristup, a drugi dio će sadržati hronološki popis svih pisama koja čine naučnoistraživački korpus disertacije. Prvi dio će imati jedanaest poglavlja, pri čemu će uvodno poglavlje predočiti potrebne informacije o predmetu, cilju i zadacima naučnog istraživanja, hipotezama i rezultatima koji se očekuju, korpusu i metodama istraživanja. U ostalim poglavljima disertacije će se prezentovati istorijske prilike u Crnoj Gori u doba vladika iz dinastije Petrovića, preciznije uvid u istorijsku pozadinu koja je kumovala viševjekovnim međujezičkim kontaktima. U fokusu istraživanja biće pisma uošte, značajke epistolarnog stila i njihovi formulari i obrasci korespondencije, crnogorska pisana dokumenta i njihove karakteristike, kao i poredba karakteristika pisama crnogorskih vladika iz dinastije Petrovića sa značajkama pisama tog vremena. Teorijski će se predočiti bazične osobine leksičkog sloja, različiti načini podjele leksike, klasifikacija zasnovana na etimologiji, pri čemu će fokus biti na definisanju i isticanju osobina detektovanih slovenskih i neslovenskih pozajmljenica. Takođe, istraživačka pažnja će biti usmjerena na sistematsko izučavanje leksike slovenskog i neslovenskog porijekla, kao i udjela crnogorskog vernakulara u proučavanom korpusu. Detektovane posuđenice će biti date opisno i tabelarno, sa objašnjenjima njihovog porijekla i procentualnim udjelom njihove učestalosti. U zaključnom poglavlju disertacije biće prezentovani rezultati istraživanja, uz pregled dobijenih rezultata. Na osnovu plana istraživanja očekuje se da će disertacija „Leksika pisama crnogorskih vladika (1700–1851)” studiozno detektovati, naučno istražiti i predočiti naučnoj javnosti leksičke slojeve u pismima crnogorskih vladika, da će ih

uporediti sa njihovim govornim idiomom, starocrnogorskim, ali i inim crnogorskim govorima, kao i sa savremenim crnogorskim jezikom. Očekuje se da disertacija pruži adekvatnu bazu stvaranju korpusa za rječnik crnogorskog jezika osamnaestog i prve polovine devetnaestog stoljeća.

B4. Naučni doprinos

Očekivani doprinos doktorske disertacije „Leksika pisama crnogorskih vladika (1700–1851)” ogledao bi se u sljedećem: predstavljanju korpusa pisama crnogorskih vladika 1700–1851; predočavanju formulara i obrazaca pisane korespondencije toga doba; detektovanju leksičkih slojeva u pisanoj komunikaciji crnogorskih mitropolita i etimološko-semantičkom rasvjetljavanju leksema; prikazom učestalosti pozajmljenica iz neslovenskih jezika u proučavanoj građi; potvrdu prisustva različitih slojeva romanske leksike u proučavanom korpusu; opisnom, tabelarnom i statističkom prikazu prisustva i frekvencije leksike slovenskog i neslovenskog porijekla u ispitivanom korpusu; ustanovljenju prisustva fonetskih varijanti registrovanih leksema, odnosno njihove transfonemizacije; uočavanju semantičkog udaljavanja leksičkih jedinica od njihovog izvornog značenja; pružanju detaljnog uvida u stepen adaptacije posuđenica; komparativnoj analizi pozajmljenica sa onim u crnogorskom vernakularu i u savremenom crnogorskom jeziku; praćenju višestoljećnog procesa jezičkog pozajmljivanja, odnosno međujezičkih kontakata; prilogu korpusu za rječnik crnogorske leksike; obogaćivanju naučnih spoznaja iz oblasti leksikologije, prilogu istorijskoj dijalektologiji i istoriji crnogorskog jezika.

B5. Finansijska i organizaciona izvodljivost istraživanja

Predstavljeno istraživanje je u organizacionom i finansijskom smislu izvodivo u projektovanom vremenu.

Mišljenje i prijedlog komisije

Nakon uvida u prezentovani materijal Polaznih istraživanja, osobito poslije ekspozice i argumentovano predočenog istraživačkog plana, kao i kompetentnih odgovora kandidatkinje na javnoj odbrani, Komisija smatra da je tema i projektovano istraživanje originalno i naučno opravdano. Stoga ga preporučuje Vijeću Filološkog fakulteta i Senatu Univerziteta Crne Gore na usvajanje.

Disertacija sublimira neobrađeno crnogorsko leksičko nasljeđe u prepisci crnogorskih mitropolita osamnaestog i prve polovine devetnaestog stoljeća. Ona pretenduje da da vrijedan doprinos istoriji crnogorskog jezika, dijalektologiji, osobito bogatstvu leksičke građe crnogorskog jezika. Prepiska crnogorskih vladika rezultirala je pozamašnim brojem leksičkih jedinica crkvenoslovenskog porijekla, a posebno onima iz crnogorskog vernakulara, kao i brojnim romanskim i orijentalnim posuđenicama, kao i uplivom leksema iz grčkog i ruskog jezika. Nalazi do kojih će se doći u disertaciji, smatramo, doprinijeće i boljem sagledavanju crnogorske jezičke prošlosti, njenom suodnosu sa crnogorskom dijalektalnom bazom i sa savremenim crnogorskim jezikom.

Prijedlog izmjene naslova

Prijedlog promjene mentora i/ili imenovanje drugog mentora

Planirana odbrana doktorske disertacije

Zimski semestar akademske 2021/2022.

Izdvojeno mišljenje		
Napomena		
ZAKLJUČAK		
Predložena tema po svom sadržaju odgovara nivou doktorskih studija.	DA	NE
Tema je originalan naučno-istraživački rad koji odgovara međunarodnim kriterijumima kvaliteta disertacije.	DA	NE
Kandidat može na osnovu sopstvenog akademskog kvaliteta i stečenog znanja da uz adekvatno mentorsko vođenje realizuje postavljeni cilj i dokaže hipoteze.	DA	NE
Komisija za ocjenu podobnosti teme i kandidata		
Prof. dr Zorica Radulović, predsjednik Komisije Filološki fakultet Univerziteta Crne Gore	<i>Zorica Radulović</i>	
Prof. dr Miloš Krivokapić, mentor Filološki fakultet Univerziteta Crne Gore	<i>Miloš Krivokapić</i>	
Prof. dr Hasnija Muratagić Tuna, član Filozofski fakultet u Sarajevu	<i>Hasnija Muratagić</i>	
-	-	-
-	-	-
U Nikšiću, 4. 12. 2019.	 DEKAN <i>Djordjević</i>	

PRILOG

PITANJA KOMISIJE ZA OCJENU PODOBNOSTI DOKTORSKE TEZE I KANDIDATA	
Prof. dr. Zorica Radulović, predsjednik Komisije	<p>Zašto u naučnoistraživački korpus nijesu uvrštena pisma prevedena sa ruskog i italijanskog jezika?</p> <p>U čemu se razlikuje leksika u pismima vladike Danila i vladike Petra II? (Koja je razlika između prvih i posljednjih pisama iz korpusa)?</p> <p>Koji crnogorski vladika je najmanje upotrebljavao strani leksički sloj?</p>
Prof. dr. Miloš Krivokapić, mentor	<p>Da li je istražen korpus leksike na ograničenom broju pisama (po pedeset pisama svakog mitropolita) relevantan da da pravu sliku leksičkih infiltrata u pismima crnogorskih vladika?</p> <p>Kojim se formularima i obrascima korespondencije služe crnogorski crkveni velikodostojnici?</p> <p>Da li se lekseme u pismima upućenim predstavnicima mlatačke i osmanske vlasti u okruženju Crne Gore razlikuju od prepiske sa crnogorskim gubernadurima, serdarima i inim crnogorskim glavarima?</p>
Prof. dr. Hasnija Muratagić Tuna, član	<p>Zašto u naučnoistraživački korpus disertacije nijesu uvrštena pisma kuzaza Danila i kralja Nikole?</p> <p>Da li će neki dio doktorata biti posebno posvećen crnogorskoj narodnoj leksici?</p> <p>Da li će se disertacija baviti i crnogorskim dijalektima?</p>
PITANJA PUBLIKE DATA U PISANOJ FORMI	
(Ime i prezime)	-
(Ime i prezime)	-
(Ime i prezime)	-
ZNAČAJNI KOMENTARI	

